

Zuglóban

Vikol Kálmán Zenedéje Dó-Re-Mi ifjúsági tagozat

Lent, balra: Group Duduk Együttes Juhász Endre vezetésével (bal szélén Juhász Endre, jobb szélén Zsigmond Benedek

Igazi csoda: A Bibliát örmények adták Kínának Bibliafordító: Hovhannes Ghazarijan

Mint a mesében: aki nem hiszi, járjon utána. Én utánajártam, s amit találtam, az valóban elképesztő és meglepő. Azonnal tovább is adom. A kései ókor egyik csodája az örmény keresztyénség, ami magas kultúrát alakított ki már akkor a Kaukázus fénylő, hőszikrázta csúcsainak látóterében, amikor Nyugat keresztyénsége még bel-, és külharcokkal volt terhes. S amikor magyar őseink még a távoli pusztákon nyereg alatt puhították a harapnivalót. Az örmény csoda végig húzódtott történelmükön, s bár a brutális oszmán-török genocídium, népirtás a 20. század elején milliós nagyságban irtotta őket, erős hitük, nemzeti összetartásuk, legendás eszük, meg a történelem Istenének kegyelme folytán ma is élnek, alkotnak. S pusztá létezésükkel is már hirdetik Isten nagyságos dolgait, megtartó hatalmát. Akár történelmi, közvetett „istenbizonyíték” is lehetne nemzeti létük, mint ahogyan Izraelé is. Vagy a miénk. De most nézzük a csodát!

A 21. század nagy meglepetése a keresztyénség távol-keleti fellendülését hozó Kína közel 60 ezer (!) református imaházával, templomával. Egészen különös jelenség. Ma

már jóval több, mint százmillió keresztyén él a Nagy Fal mögött. Naponta olvasom angol nyelvű hírforrásaikat, egyháziakat is, s egyik ámulatból a másikba esem, azzal együtt, hogy a kommunista hatalom ma már „kulturáltan”, 2018. február 1-én elfogadott új vallásügyi törvényekkel igyekszik toleráns kereteket adni a sino-keresztyénség, a sino-kálvinizmus számukra is új jelenségének, meg egyáltalán a nagyon gyorsan feljövő keresztyénségnek, és vallások térhódításának. Amikor a mai elképesztő jelenségeket látjuk, nem szabad elfeledkezni a kezdetekről. Mindennek van kezdete és gyökere. A mai kínai csodának is. A kezdet a Biblia, Istennek az Ó-, és Újszövetségben adott kijelentése. De mikor és hogyan került először kínai kézbe egyáltalán Biblia?

(Forrás: <http://allinnet.info/interesting/the-first-translation-of-the-bible-into-chinese-done-by-an-armenian/>)

Írja: Dr. Békefy Lajos

Az első keresztyén bizonyágtevők már 1200 éve Kínában

Kínai és közel-keleti egyházi feljegyzések, évkönyvek rögzítették a tényt, hogy már a Tang császári dinasztia (618-907) birodalmában megjelentek keresztyén hírnökök. Az ugyan a legendák világába tartozik, hogy Jézus tanítványa, Tamás apostol is járt volna Kínában, mint ahogyan Indiában igen, s alapítója lett a róla elnevezett, máig élő Tamás keresztyének egyházának, a Mar-Thoma közösségeknek. Az viszont nem legenda, hanem lejegyzett döntés, miszerint *Timotheus*, egész közel-kelet pátriárkája a 800-as évek elején így fogalmazott: „*Isten Szent Lelke elviszi tőlünk az evangéliumot indiaiaknak, kínaiaknak, a felkelő Nap országaiba*”. És úgy lőn! Bizony mélységesen mélyre nyúlhatnak az örmény-kínai kapcsolatok gyökerei.

Az örmény Hovhannes Ghazarijan a Biblia első fordítója kínaira

Az örmény történetírás feljegyzi, hogy örmény kereskedők már a 2. században jártak Kínában. A középkori császárság idején, a 14. századtól örmény kereskedő kolóniák éltek a távoli hatalmas birodalomban. A legnagyobb ezek között Makaó városában élt. Ott született *Hovhannes*

Ghazarijan 1778-ban, akinek a nyugati irodalomban *Johannes Lassar* a neve. Szülei gazdagok voltak, házuknépe között voltak kínai szolgák, akiktől a fiatal „Jánoska” megtanult kínaiul. Később édesapja művelt kínai tanítót hozatott házukba, aki irodalmi nyelvre tanította a fogékony ifjút. Hovhannes elsajátította a portugál és angol nyelvet is, hiszen Makaó a 16. század óta portugál támaszpontja volt a kereskedelemnek. Pályája is egy portugál kantonális hivatalban kezdődött, ő fogalmazta a pekingi legfelső birodalmi bíróságnak küldött hivatali leveleket. Később átvette a családi vállalkozást, 1802-től már az indiai Kalkuttában élt. Üzleti ügyekben nem volt igazán ott-hon, viszont kiváló nyelvteltsége hamar felkeltette a brit hivatalnokok érdeklődését. Egyre többször kérték tőle, fordítson kínai szövegeket angolra.

Serampur: protestáns Távol-Kelet Kutató Központ

Protestáns egyháziak hívták meg Hovhannest a Kalkutta közelében fekvő Serampurba, ahol India brit főkormányzója a 19. század elején létrehozta a *Fort William College*-ot, afféle szellemi, kutatási és oktatási erődítményként. Ennek

a szellemi fellegvárnak volt egy alosztálya, ahol a munkatársak a Biblia különböző délkelet-ázsiai nyelvekre történő fordításával foglalkoztak, köztük kínaira is. Így aztán a kereskedésben nem éppen sikeres Hovhannes Ghazarijant szakértőnek hívták meg a bibliafordításhoz, illetve a munkatársak és a kollégium diákjai között a kínai nyelv tanítására. 450 angol birodalmi arany volt az évi fizetése, ami *nagy megbecsülését jelentette a szellemi munkának!*

Tehetség és gondosság – „Ha Isten ad neki időt, lefordítja az egész Bibliát”

Ghazarijan fordítási alapul a Biblia örmény és angol nyelvű kiadását választotta, és János evangéliumával kezdte a munkát. A fordításhoz portugál-kínai szótárt is felhasznált. (Érdekesség, hogy a koreai félsziget lakosságának megismertetését a keresztyénséggel a hajdan élt protestáns tanárok és lelkészek a 19. század végén szintén János evangéliumával kezdték, ennek néhány példányát juttatták el koreai nyelven az országba. Szinte „fű alatt” kezdett el ott is növekedni a tanítványi sereg, ami mára 21 millió Dél-Koreában).

Három év múlva elkészült Máté evangéliumával is és néhány bibliai fejezettel. A kollégium igazgatóját, *D. Brown tiszteletes* valósággal elbűvölte a fiatal fordító munkálkodása. Londonba írt jelentésében így fogalmazott: *„Mr. Lassar megküldte nekem a Biblia néhány fejezetéről készített kínai fordítását. Ezek tükrözik értelmességét és alaposágát. Lassar úr igazi kínai. Olvas kínaiul és könnyen, gyorsan is ír. Ha Isten ad neki 5-6 évet, az egész Bibliát lefordítja kínaira. Ez hatalmas tett lenne”*. 1807-et írtak, amikor Máté evangéliuma kínai fordítását és ennek saját dekorációival ellátott díszpéldányát

Hovhannes megküldte a canterbury érseknek és a Lambeth könykiállításnak. 1815-1822 között Ghazarijan elkészült a teljes bibliafordítással és megtörtént az első, részleges kiadás is. Az általa fordított Biblia egy évvel hamarabb jelent meg, mint *Robert Morrison és William Main* fordítása, a *Shentian Shengshu*. A teljes Biblia lefordítása után nem sokkal, pár év elteltével, valószínűleg súlyos betegségben, viszonylag fiatalon meghalt.

Jóllehet hazájában és Kínában, és mást sem ismerik nagyon nevét, de kétségtelen és hiteles történelmi tény, hogy a kínai Biblia történetének az első lapjai Hovhannes Ghazarijan lelkének, szellemének, nyelvismeretének és kezének lenyomatát őrzik.

Tedd, amit meg kell tenned! - Fordítók Napja az 5. századtól

Tedd, amit meg kell tenned, s hogy mi lesz belőle, az más kérdés! – Az igazán kínaivá vált Hovhannes Ghazarijan, európai nevén Johannes Lassar megtette annak a népnek a fiaként, amelyik 301 óta keresztyéenként él a világon – őshazájukban, Örményországban és az öt kontinensen. Érdekesség az is, hogy a fordítói munka igen korán sok örmény intellektuelnek, egyházi embernek lett mindennapi foglalatossága, a „Tedd, amit meg kell tenned” értelmében. Az örmény naptárban, ami az egyházi ünnepek sokaságát állítja szép rendbe, már az 5. századtól szerepel a **FORDÍTÓK NAPJA**. Levelezésekből ismert, hogy *Robert Morrison*, a másik kínai bibliafordítás készítője és Ghazarijan ismerték egymást. Néhány fordítói, szakmai kérdésben, főként a bibliai nevek kínai átírásában még konzultáltak is egymással. Ez is példaértékű: *nem ölte meg egyik munkakedvét sem a személyi presztízs*

vagy a konkurenciaharc, a versenyszellem. Mindketten tették a dolgukat, s ennek Kína népe látta leginkább hasznát.

*

Elgondolkodtató ma is, és nagy tiszteletet kelt ez a történet is az istenáldotta, immáron közel 1800 év óta keresztyén örmény nép iránt. Senki nem csodálkozhat azon,

hogy foggal-körömmel, életük árán is védelmezzük, őrzik azt, amit Isten nekik 301 óta hitükben, híhőseikben, szellemi és anyagi magas kultúrájukban adott. Ősi himnuszukban méltán éneklük: Hazánk, szabad és független/Mely századok óta fennáll/Fiai úgy hívják/Szabad, független Örményország. Tisztelet annak a népnek, aki még Kínát is meggazdagította – a Bibliával!

Csatoltan megtalálható az Örmény Himnusz feliratos YouTube-elérhetősége: <https://youtu.be/VEme7d82020>

Székelyhidy Ferenc operaénekes

Székelyhidy Ferenc 1885 április 4-én, Tövisen született. Régi székely, nemes családból, mely marosszentbenedeki eredetű. Atyját Gergelynek hívták, kispazda és kereskedő volt s városi közügyekben és a katolikus hitéletben jelentős férfiú. Édesanyja családi néven: *Missug Ilona*.

A család nem volt gazdag. A muzsikával nem sokat törődtek. Csak nagynéha hangzott a házban dilettáns gitár, vagy klavir. Székelyhidyéknak négy gyermekük volt, Ferenc sorrendben a harmadik.

A kis Ferencnek zene iránti hajlamát sokáig észre sem vették. Az elemi iskolák közül hármat Tövisen, egyet Budapesten végzett, s mint anynyi társa, ő is énekelte a tövisi templomban virágvasárnap a passió gyermekszólamát. A négy alsó gimnáziumot Brassóban végezte. Első gimnazista korától hegedülni tanult s akkor ismerte meg a kótát. A

négy felső gimnáziumot Gyulafehérvárott járta. Az iskolai zenekarban primárius volt, de brácsán és nagybőgőn is játszott. Kivételes zenei hajlamát mutatja, hogy önmagától úgy megtanult orgonázni is, hogy *Mailáth püspök* a hetedik gimnazista fiút tíz arany évi fizetéssel templomi orgonistává nevezte ki, ő volt a „cantus praeses”. Érettségi után 1902-ben Kolozsvárra ment jogásznak s egyetemi tanulmányaival párhuzamosan járt a konzervatóriumba is. Zongorára *Donogán Valéria* tanárnő oktatta s énekelni a nagyhírű énekpedagógustól, *Farkas Ödöntől* tanult, akinek akkor *Sándor Erzsé, Kacsóh Pongrác, Csiky János* is tanítványai közé tartozott. Székelyhidynek egyetlen mestere *Farkas Ödön* volt Hét évig tanult énekelni a nagyszerű mesternél, aki őt is - mint minden tehetséges növendékét - ingyen

